

HERIBERT HINZEN

A mindenki számára elérhető, egész életen át tartó tanulás útján*

Egy fejlődéssel járó utazás, a Koltai Dénessel való együttműködés áttekintése, rövid vendégeskedés a Konfuciussszal, Szókratésszal, Erasmusszal, Comeniusszal, Marxszal és Grundtviggal kapcsolatos gondolatok és eszmények világában – nem feledkezve el Sziszüphoszról.

Koltai Dénes professzornak, a Pécsi Tudományegyetem dékánjának 2012 júniusi nyugdíjba vonulása az oka annak, hogy e kézirat pont most készült el, valamint, hogy bizonyos emberekhez, időpontokhoz és helyszínekhez kötődő elképzeléseket követ. A tanulmány megkísérli összefüggésbe hozni a személyes fejlődés néhány momentumát a mindenki számára elérhető egész életen át tartó tanulás fogalmi orientációjával kapcsolatos vitával. Tulajdonképpen úgy is értelmezhető, mint egy az idő, élet és szakmai bonyodalmak sodrásán keresztül vezető utazás és utazási terv. Emellett mindez egy, a napjaink gondolkodásával és a fejlesztésekkel kapcsolatos vitába helyező ódik, ahol a CONFINTEA, az EFA és az MDG a globális vitát meghatározó orgánusok, azonban melynek gyökereit a helyi, nemzeti és regionális tevékenységekben, kapcsolatokban és együttműködésekben kell keresni.

Számtalan oka van annak, hogy ez a kézirat pont most készült el, valamint, hogy bizonyos emberekhez, időpontokhoz és helyszínekhez kötődő elképzeléseket követ. A tanulmány kísérletet tesz arra, hogy néhány személyes fejlesztést összefüggésbe hozzon a mindenki számára elérhető egész életen át tartó tanulás fogalmi orientációjával kapcsolatos vitával akkor, amikor a jelenlegi globális vitában az alábbi, egyértelmű állásfoglalás fogalmazódik meg: „Az oktatás a fejlődés alapvető feltétele”¹

Nem hívhatjuk rejtett napirendi pontnak, ha időről időre visszatérek az „egész életen át tartó tanulás mindenkinek” üzenetéhez, melyről úgy gondolom, hogy átfogó célként fel kellene váltania azokat a célkitűzéseket, melyeket egy ideje propagálunk, vagy amiket mostanában próbálnak bevezetni. Minden bizonnyal ismerjük az UNESCO és mások által 1990 óta hirdetett „Oktatás mindenkinek” jelszót, illetve, hogy a Világbank legutóbbi oktatási stratégiájában elmozdult a „Tanulás mindenkinek” jelszó irányába, valamint, hogy az Európai Unió az „Erasmus mindenkinek” bevezetését tűzte ki célul. Engedjék meg, hogy ehhez a témához később visszatérjek.²

* Az írás az *Andragógiai kutatások és fejlesztések. Tisztelgő tanulmánykötet Koltai Dénes tudományos szervezői és kutatói munkássága előtt* című kötetben megjelent meg. (Pécs: PTE FEEK, 2012.) Towards Lifelong Learning for All címmel. A szöveget Koltai Zsuzsa a PTE FEEK egyetemi adjunktusa fordította.

¹ Federal Ministry for Economic Cooperation and Development. Ten Objectives for More Education. BMZ Education Strategy 2010-2013. Bonn: BMZ 2012

² A vonatkozó előkészítő és végleges dokumentumok az UNESCO, a Világbank és az Európai Unió weboldalain keresztül érhetők el.

Találkozásaim Koltai Dénessel

Nemrégiben Magyarországról kerestek skypon Laoszban, ahol jelenleg dolgozom és élek. A hívás dr. Németh Balázstól, a Pécsi Tudományegyetem Andragógiai Intézetének kollégájától érkezett, aki felhívta a figyelmemet arra, hogy dr. Koltai Dénes professzor, a Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar dékánja nyugdíjba vonul 2012 nyarán, valamint felkért, hogy az ebből az alkalomból az elismerés jeleként megjelenő megemlékező kötet egyik fejezetének megírását vállaljam el. Természetesen, mint általában mindig, kevés idő állt rendelkezésemre, azonban rengeteg gondolat kezdett el kavargani a fejemben, hogy miről is szólhatna ez a tanulmány. Adva van egy megbecsült ember, akivel végig gondolod a kapcsolatodat, valamint rendelkezésedre áll egy kész lista, amiről úgyis mindenképpen szeretnél beszélni, illetve írni.

Szerencsére a Koltai Dénes tiszteletére szervezett szimpózium időpontja egybeesett egy, a „Határtalan Tanulás” címet viselő ASEM Fórumon (Ázsia-Európa Találkozó) való részvétellel, melyet az ASEM Kutató Központja szervezett az élethosszig tartó tanulással kapcsolatosan Koppenhágában³, valamint a DVV és a saját, tíz évvel ezelőtti tevékenységem honorálásaként a magyar kormány által odaítélt állami kitüntetés átadási ceremóniájával. Valamikor később, amikor ezen a tavaszon Laosz csodálatos, vidéki, hegyekkel tarkított projekt helyszíneire utaztam, megpróbáltam szisztematikusan felidézni a Koltai Dénessel folytatott számos, a magyar, német, európai és az ennél is szélesebb keretek között megvalósuló felnőttoktatás kérdéseiről folytatott beszélgetésünket, valamint a két hosszú szakmai karrier elágazásait. Ekkor újra felismertem, hogy milyen sok, bizonyos jelentéseket és emlékeket hordozó, különböző nevekhez kapcsolódó keresztút, hatás és projekt áll rendelkezésemre.

Koltai Dénessel 1996-ban találkoztam először. Mi, a DVV nemzetközi szervezete, a Német Felnőttképzési Társaság Nemzetközi Kooperációja 1990-ben nyitottuk meg irodánkat Magyarországon, a keleten és nyugaton, majd globálisan történt drámai változásokat követően. Magával ragadó időszak volt ez, és mivel a mai Szerbia északi részén elterülő Vajdaságból származó igazgatónk, Jacob Horn szeretett volna részesévé válni az eseményeknek, Budapestre távozott az ottani projekt iroda megalapítása céljából, én pedig átvettem tőle a központ irányítását Bonnban. Míg ő az együttműködés érdekében erős partnerkapcsolatokat alakított ki Budapesten, otthon nekünk a valaha látott leggyorsabb változásokkal kellett megbirkóznunk, melyek globális szinten is erőteljesen kényszerítették ki a fejlesztési stratégiákat. Hirtelen a világ több helyszínén vált lehetővé a DVV International keretében való munkavégzés és a következő évtizedben új projektek és irodák sora jött létre Lengyelországban és Oroszországban, a balti és balkáni államokban, Angolában vagy Üzbegisztánban, csak hogy a sokféle helyszín néhány példáját kiemeljem. Szerencsére a német kormány a Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szövetségi Minisztériumán (BMZ), a Külügyminisztériumon, valamint az Európai Unión keresztül erőteljesen támogatta e folyamatokat.⁴

1996 elején aztán az Intézet vezetésének következő rotációs ciklusa megkövetelte a betöltött szerepek változását és döntés született arról, hogy én vegyem át az iroda vezetését Magyarországon. Ez egy kihívásokkal teli tapasztalattá vált számomra. Olyan környezet volt ez, mely kiváló együttműködést biztosított a partnerekkel országos és megyei

³ Az ASEM Lifelong Learning Kutató Központja az alábbi címen érhető el: www.dpu.dk/ASEM

⁴ További információért lásd: Hinzen, Heribert (ed): 40 Years dvv international. Adult Education-Development- Cooperation. Adult Education and Development, 72. Bonn: dvv international 2009.

szinten egyaránt. Hidat képezett a szomszédos országokkal, valamint számos területet magába foglalt mint a stratégia- és szabályalkotás, pénzügyek, illetve ide tartozott már az egész életen át tartó tanulás égisze alatt az intézmények vezetése és újrateremtése, a tehetséggondozás, valamint a felnőttoktatás mint szakma fejlesztése. Tudtuk már, hogy csak abban az esetben érhető el jelentősebb eredmény, ha valamennyi szektor – a kormányzat, a civil szféra, egyetemek – képes az együttműködésre. Sok kolléga nyújtott számomra segítséget az ország komplexitásának, valamint a hosszú és zivataros történelemből fakadó gazdag hagyományoknak a megértésében.

A Pécsi Tudományegyetem alapításának gyökerei 1367-ig nyúlnak vissza egy, a ma már az UNESCO Világörökségi listáján szereplő városban, ahol a magyar felnőttoktatók legelső konferenciája több, mint 100 évvel ezelőtt került megrendezésre. Ugyanebben az időszakban került sor az első népfőiskola megalapítására Bajszentivánon, és kérdésként merül fel további kutatások számára, hogy a világszerte a népfőiskola ötletének megalkotójaként számon tartott, nagyszerű dán pedagógus, Nikolas Frederik Grundtvig befolyásolta-e, és ha igen, milyen hatással volt a magyarországi felnőttoktatás megindulására. Bár a népfőiskolák hosszú időn keresztül Csapkerózsika-álmukat aludták, az 1990-es évek elején feléledtek és megszerveződtek a Magyar Népfőiskolai Társaság keretében. A szocialista időszakban bevezetett, idegen nyelvre nehezen lefordítható művelődési ház névvel működő kulturális központok mind a mai napig jelentős oktatási komponenssel bírnak. Emellett létezett a nehéz átalakulási folyamaton keresztül ment, új célokat és identitást meghatározó Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) a maga központjával. Oldalakat töltene meg és túl sok nevet kellene felsorolni, ha minden kollégát megszeretnék említeni, azonban ha minden területen csak egy embert nevével emelhetném ki, a kormányzat részéről Benedek András, a Magyar Népfőiskolai Társaságból Tóth Jánost, a Tudományos Ismeretterjesztő Társaságtól Pieroth Esztert, az egyetemi szférából pedig Koltai Dénest nevezném meg – ők voltak azok, akik biztosították a folyamatos iránymutatást, együttműködést és támogatást.

1997-ben ők valamennyien részt vettek azon a három konferencián, ahol sor került a magyarországi felnőttoktatás történetének, jelenének és jövőjének alapos vizsgálatára. A konferenciák fogadtatása nagyon pozitív volt és a résztvevők magas száma biztosította, hogy nagyszerű tanulmányok és viták lássanak napvilágot, a későbbiekben pedig sor került mind a három konferencia szélesebb kör számára történet dokumentálására és utánpótlására. Ezek a konferenciák valamiféle megbékélést és azonosságot teremtettek a múlttal, jó áttekintést adtak az aktuális helyzetünknek, meghatározták az elkövetkező években követett irányokat, valamint új, közös erőfeszítésekre lelkesítettek.

A Koltai Dénessel és a Pécsi Tudományegyetemmel folytatott szoros együttműködés létrejöttének kezdetén felkértek, hogy mint címzetes professzor csatlakozzam az akkor még Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet, majd a későbbiekben a felnőttoktatással, kulturális menedzsmenttel és közösségfejlesztéssel kapcsolatos, BA-és MA szinten megjelenő egyre növekvő számú kurzussal és hallgatószámmal összhangban kar rangjára emelkedett intézmény oktatói és kutatói közösségéhez. A hallgatók többsége érett volt abban a tekintetben, hogy túlnyomó részük már rendelkezett valamilyen, korábbi tanulmányokon alapuló végzettséggel, valamint sokan dolgoztak közülük az oktatás, média, kultúra, illetve a vállalati és kormányzati képzési szektor területein. A hallgatók egy, az oktatókkal való személyes konzultáción, távoktatási anyagok és szakkönyvek gazdag választékán, valamint a jóformán valamennyi megyeszékhelyen létrehozott konzultációs központokra épülő, jól felépített rendszerben tanulhattak. Koltai Dénes sok módon járult hozzá ezen dokumentumok létrejöttéhez: mint termékeny szerző, kutató,

professzor, szerkesztő, kiadó, terjesztő és a sort folytathatnánk. Egyik legkiemelkedőbb alkotása, a „*Felnőttképzés elméleti, gazdasági és területi problémái*” című könyv a DVV International gondozásában jelent meg Bonnban.⁵

„Ugyanaz, de mégis más”

Ez egy mondás, ami az utóbbi időben Thaiföldön és a környező országokban is gyakran hallható, amikor valami ugyanannak tűnik, de közelebbi vizsgálat révén a különbségek észrevehetővé válnak. Mostanra a mondás egy film címévé is vált és az emberek az utcán „Ugyanaz, de mégis más” feliratú pólót viselnek. A szöveg ebben a tanulmányban a hasonlóságok, kisebb mértékben a sorsközösségek kimutatására szolgál akkor, amikor élettörténetemet áttekintve felidézek embereket és elképzeléseiket – vagy amikor olyan neves személyek nevét említem meg, akik tevékenységét azáltal érte további elismerés, hogy fontos programok vagy dolgok névadóivá váltak.

Attól az időtől fogva, hogy először találkoztunk, számtalanszor tanácskoztunk Koltai Dénessel akár az egyetemi irodájában, mely amolyan „Koltai Kávéházként” működött (a Koltai Kávéház a felvilágosodás liberális tradíciója szerint értendő), akár a DVV International budapesti irodájában, akár a Magyarországon, Romániában, Szerbiában vagy Németországban megszervezett konferenciákon.

Gyakran a különböző és sokféle élet- és munkatapasztalatunkat felvonultató, a hasonlóságokat feltáró, nagy ívű, a kérdésköröket alaposan körüljáró beszélgetéseket folytattunk annak érdekében, hogy megtaláljuk a közös erőfeszítések és kezdeményezések megvalósításához vezető utakat. Ez folytatódott az 1999 és 2009 közötti évtizedben is, amikor én visszatértem Bonnba, ahol igazgatóként dolgoztam és mikor olyan új, nagyszerű projektek kezdődtek, mint a TEACH Projekt, ahol Koltai Dénes és a kar munkatársai jelentős szerepet vállaltak, valamint ahol gyakran kaptak felkérést a közreműködésre.

Valamelyik korai találkozás alkalmával történt, hogy Koltai Dénes büszkén említette meg életrajzából azt az időszakot, mikor utolsó szocialista első titkárként dolgozott Pécsen, míg a rendszerváltás következtében meg nem szűnt ez a pozíciója. Jól ismerte a marxista elméletet és néha az volt a meglátásom, hogy az igazgatóként, illetve dékántként hasznosított nagyszerű, néha különleges kommunikációs és koordinációs képességeinek biztos, hogy van köze a múltban betöltött politikai és szervező szerepekhez. Az oktatási és nevelési szakmában dolgozók, illetve a nyelviskolákban és kulturális központokban menedzserként tevékenykedők, valamint a múzeumi és könyvtáros szakemberek – Koltai Dénes számos, a múzeumi felnőttoktatással foglalkozó projekteket támogatott – képzésével, illetve különösképpen átképzésével kapcsolatos lelkes érdeklődése valahogy a német közgazdászt, korának neves filozófusát, Karl Marxot juttatta eszembe, aki a „Tézisek Feuerbachról” című munkájában hangsúlyozta, hogy „*a körülményeket az emberek változtatják meg és alapvetően fontos, hogy a nevelőt magát is nevelni kell*”, valamint, hogy „*a filozófusok a világot csak különbözőképpen értelmezték, a feladat az, hogy megváltoztassuk*”⁶. Érezhető volt, hogy Koltai Dénes valóban hitt az oktatás, képzés és tanulás fontosságában, valamint abban, hogy a körülöttünk lévő, valamint a távolabbi világunk megváltoztatásának egyaránt ez a kulcsa.

⁵ Koltai Dénes (2002): Theoretical, Economic and Regional Issues of Adult Education. Hungarian Developments in an International Perspective. In: International Perspectives in Adult Education, 33. Bonn: dvv international 2002.

⁶ Tézisek Feuerbachról. Marx/Engels Internet Archívum. A május 1845-ben született, első publikálására 1886-ban került sor. In: Marx/Engels Selected Works, Volume One, p.13-15.

Számára ez az egyetemi élet keretében vált megvalósíthatóvá és már korán megfogalmazta azt, az egyetem szerepére vonatkozó elképzelését, miszerint ez az intézmény lehetőséget nyújthat minden, tudását felrészíteni vagy tapasztalataira reflektálni kényszerülő, oktatási és kulturális szektorban dolgozó szakember élethosszig tartó tanulására, valamint a „képzők képzésének” megszervezésére.

Természetesen a neveléstudományokban járatos személyként, Marx messze nem csak az egyetlen, aki hatással volt rá, valamint akitől ötleteket kölcsönzött saját stratégiájának és tevékenységeinek kialakításához. Nagy hatással volt rá az „*egyetemes nevelés egyik legelső bajnoka*”, a „*modern nevelés apjának tekintett*” nagyszerű cseh pedagógus, John Amos Comenius is.⁷ Koltai Dénes volt az, aki egyik közös, észak-kelet magyarországi utazásunk alkalmával elmesélte nekem, hogy Comenius életének kései periódusában amolyan menekültként sok helyütt megfordult, többek között a Nyíregyháza-hoz közel fekvő Sárospatakon is, ahol a teológiai főiskola professzoraként tevékenykedett, valamint ahol több jelentős írása is elkészült.

Comenius a *Didactica Magna* című könyvében fejtette ki a nevelés céljairól, tartalmáról, valamint szervezéséről megfogalmazott gondolatait, ahol hangsúlyozta a különböző szintű iskolák rendszeréről való intézkedés és új tankönyvek kidolgozásának szükségességét, valamint megjelentette korának számos, egyéb pedagógiai elképzelését is. Comeniusról a kiváló tanár és tehetséges szervező képe maradt fenn, olyan kvalitások ezek, melyeket gyakran csodáltam Koltai Dénes szakmai tevékenységében is. Mikor magyarországi tartózkodásom során „*Felnőttoktatás Magyarországon, Ausztriában és Németországban. Feljegyzések történelemről, összehasonlításról és együttműködésről*” címmel egy rövid tanulmányt készítettem, rájöttem, hogy Comenius még az 1348-ban alapított Heidelbergi Egyetemen is eltöltött egy rövid időt. Mivel a tanzániai felnőttoktatás összehasonlító vizsgálatával Heidelbergben szereztem doktorátust, ez ismét valami nagy jelentőségű dologgá vált számomra. Életemben határkőnek tekinthető, hogy mikor az azonos időszakban alapított Pécsi Tudományegyetem tiszteletbeli doktori címet adományozott nekem, a Koltai Dénes által tartott laudáció a nemzetközi andragógia összehasonlításának és együttműködéseinek feltárásáért tett erőfeszítéseim elismerését hangsúlyozta. Úgy véltem, hogy bátor vállalkozás volt a Pécsi Tudományegyetem szenátusa részéről, mikor egy olyan dolgot jutalmazott, ami sok országban egyáltalán nem kap elismerést és tiszteletet, nem is beszélve a terület széleskörű támogatásának hiányáról.⁸

Számos, az Európai Unió által támogatott oktatási és képzési program és projekt viseli a nagyszerű görög filozófus, Szókratész nevét. Egy négy oszlopra épül ő, Comenius (iskolák), Leonardo (szakképzés), Erasmus (egyetemek) és Grundtvig (felnőttoktatás) neveit viselő, egész életen át tartó tanulási program fejlődött ki. Valamennyi sikertörténetnek tekinthető, mivel ezek a programok modernizálták és átalakították az Európai Unió régi és új tagállamainak oktatási rendszereit, valamint sokféle együttműködésre nyújtottak lehetőséget. Mint az várható volt, a Pécsi Tudományegyetem és a DVV International egyaránt kihasználta a felkínálkozó, az egyetemi szférában a hallgatók és munkatársak, a helyi felnőttoktatási központokban pedig a tanulók és szolgáltatásnyújtók

⁷ Comeniusról további információ a http://en.wikipedia.org/wiki/John_Amos_Comenius címen érhető el (2012.03.03.)

⁸ A tiszteletbeli doktori cím odaítélése kapcsán tartott előadás elérhetősége: Hinzen, Heribert: Comparative and Cooperative Aspects of International Adult Education- Some Thoughts on the Occasion of Receiving an Award from the University of Pécs. In: Adult Education and Development, 55, 2000, p.323-334.

támogatását biztosító, a képzés és képességfejlesztés, a tájékoztatás és csereprogramok, a tananyagfejlesztés és kutatás területén megjelenő, számos projektben rejlő lehetőségeket. Az Európai Unió által támogatott projektek között az egyik legjelentősebb közös törekvés a toruni Nikolausz Kopernikusz Egyetem által vezetett, 15 egyetemet és szervezetet magába foglaló, az önmagáért beszélő TEACH elnevezésű, nevében a célkitűzéseket röviden meghatározó „Felnőttoktatók Tanítása a Folyamatos és Felsőoktatásban”-projekt, melyben mindkét intézmény részt vett. Ez az együttműködés a projekt valamennyi résztvevője számára nagyszerű tapasztalatokat biztosított, valamint a későbbiekben hozzájárult a Bologna-folyamatot követően, a felnőttoktatás területén kialakított új BA- és MA-képzések kereteinek és moduljainak kialakulásához. Azt is mondhatnánk, hogy a Socrates-program egy olyan ernyőt tartott, mely alatt az Európai Unió a felnőttoktatást a Grundtvig-programon keresztül, az egyetemekkel való együttműködést pedig az Erasmus-program révén támogatta.⁹

Ezzel párhuzamosan az Aarhusi Egyetem vezetésével kifejlesztésre került az Egész Életen Át Tartó Tanulás Európai Mester Program. Ezt, a napjainkra az ASEM-folyamatba nagyszerűen beépült képzést az egyetemek és kormányzatok élénk figyelemmel övezi, amit az idén márciusban Bangkokban megrendezett „A Kiegyensúlyozott Mobilitás Erősítésének Nemzetközi Ázsia-Európa Konferenciája” is egyértelműen jelzett a hallgatók és munkatársak számára.¹⁰ Megdöbbentő volt realizálni, hogy az egyetemi tanulmányok keretében a hallgatóknak máris micsoda tömege mozog Ázsiából Európába és viszont, valamint hogy az ACTS-rendszer (ASEAN Kredit Átviteli Rendszer) micsoda gyors fejlődésen megy keresztül. Az ACTS fejlődésére egyértelműen hatással van a Bologna-folyamat keretében bevezetésre került ECTS-rendszer (Európai Kredit Átviteli Rendszer). Ezen felül volt néhány vita az AQF (ASEAN Képesítési Keretrendszer) kialakításával kapcsolatban, mely szintén nem áll távol az EQF-től (Európai Képesítési Keretrendszer), melyet mostanában nemzeti szinten NQF-é alakítanak át. Az ASEAN vezetősége már döntést hozott arról, hogy 2015-re egy, az áruk és szolgáltatások szabad áramlását biztosító piacot kívánnak létrehozni.

Az Európai Unió élethosszig tartó tanulással kapcsolatos programja valószínűleg megváltozik a közeljövőben. Közkezen forognak az Európai Bizottság által kiadott dokumentumok: tervezés alatt áll egy európai parlamenti vita, valamint az ASEM találkozón az egyik előadás felvázolta az „Erasmus mindenkinek” elgondolás irányvonalát. Mint ahogy az mindannyiunk számára nyilvánvaló nem mindenki folytat egyetemi tanulmányokat és megfogalmazódott az azzal kapcsolatos aggodalom, hogy amennyiben sor kerül az iskolákat célzó Comenius, a szakképzést felölelő Leonardo, valamint a felnőttoktatást átfogó Grundtvig egybeolvasztására, e korábbi részprogramok elveszítik jelentőségüket, elismertségüket és támogatásukat, valamint, hogy az egyesítés következtében a jelenleg kiválóan működő Erasmus program elveszíti eddigi egyértelmű irányultságát.

Az ECTS-sel kapcsolatos első tapasztalataim a Pécsi Tudományegyetemen végzett oktatási tevékenységemig, valamint a TEACH Projektben való szerepvállalásomig nyúlnak vissza, amikor Lengyelországban a Toruni Egyetemen, Romániában Jászvásáron,

⁹ Ewa Przybylska et. al. (Eds): TEACH-Teaching Adult Educators in Continuing and Higher Education. Torun: Nicolaus Copernicus University, 2006.

¹⁰ Az ASEM Oktatási Titkárság jelenleg a Német Tudományos Csereprogram Szolgálatnál működik, azonban 2013-ban áthelyezik Indonéziába. További információért lásd: www.asem-education-secretariat.org

Bulgáriában pedig Szófiában teszteltem meghatározott modulokat. Ugyanekkor a hallgatóim pedig a további előmenetelükhöz szükséges kreditpontok megszerzésében voltak érdekeltek. Most, amikor a szakmai karrieremnek egy, a korábitól meglehetősen különböző periódusát élem, valamiféle visszatérésként értelmezhető, hogy Laoszi Nemzeti Egyetemi Szakképzési Tanszéke jelenleg az ACTS kihívásokkal teli kialakítására készül. Mindazonáltal a DVV International már jelentős támogatást nyújtott e folyamathoz a tantervfejlesztéssel, keretprogramokkal és elvárásokkal kapcsolatosan megszervezett műhelymunkái révén csak úgy, mint a régebbi hallgatók háttérének a feltérképezése által.

Koltai Dénes szintén sokat utazott és az általa vezetett kar fejlődésének kezdetén, egyetemi partnerkapcsolatok kialakítási lehetőségeit keresve Kínában is megfordult. Mikor az egyik közös kávézásunk alkalmával felidézte a Kínában tanultakat, megvallotta, hogy milyen nagy mértékben csodálja Konfuciuszt mint a társadalmi fejlődéssel kapcsolatosan messzire mutató gondolatokat és ideálokat megfogalmazó gondolkodót. Ezen gondolatok nagy része összefüggésben volt, vagy összefüggésben lehetett volna a nevelés kérdéseivel, azonban Koltai Dénes mindezen túlmenően stratégiai politikusként és a változások megvalósítására képes erőskezű vezetőként is példamutatónak tartotta Konfuciuszt. Szerencsés voltam, hogy a Kínai Felnőttoktatási Szövetséggel (CAEA) való együttműködésünknek köszönhetően ellátogathattam Qufu-ba, Konfuciusz szülőhelyére, valamint, hogy előadást tarthattam a Qufu-i Egyetem hallgatói számára. Később a CAEA volt a házigazdája a 2006-ban „*Felnőttoktatás a tanuló társadalmak szolgálatában. Ázsiai és európai perspektívák a globalizált világban*” címmel megrendezésre kerülő konferenciának és a tanulmányútnak¹¹, ahol Koltai Dénes személyesen sajnos nem tudott megjelenni, ahova viszont elküldte az intézetében dolgozó, általa támogatott és mentorált sok fiatal szakember egyikét. Első ízben ott tűnődtem el a szlogenen: Tanulj meg keresni. A 2009-es, belemi VI. CONFINTEA Konferenciát követő első jelentős, 2010-ben a Világkiállítással párhuzamosan megrendezett „*Az egész életen át tartó tanulás sanghaji nemzetközi fóruma*” címet viselő UNESCO konferencián Ye Lan professzor „*A klasszikusok újralátogatása: a tanulás-tanítás kapcsolatának szükségessé vált újbóli vizsgálata a modern Kínában*” címmel megtartott érdekes előadásában kifejtette, hogy „*Konfuciusz maga is klasszikusnak tekinthető a tanúlással, tanítással és ezek kapcsolatával foglalkozó fejtegetései révén, valamint a tanítási és tanulási tapasztalok személyes összekapcsolása által*”¹². E fontos kínai klasszikussal kapcsolatos utolsó emlékem az volt, mikor a Konfuciusz Intézet igazgatója, Tao Teng professzor a Laoszi Nemzeti Egyetemen ún. „barátság” kitüntető érmet kapott a laoszi kormánytól az idegennyelvi kapcsolatok, valamint a két ország közötti egyéb együttműködési formák támogatásának elismeréseként.¹³ Mivel Kína Konfuciuszt tette meg a világszerte jelenlevő kulturális intézményi hálózatának névadójaként – ugyanúgy ahogy Németországban történt ez a Goethe Intézetek esetében – biztosak lehetünk benne, hogy Konfuciusz nevével mind gyakrabban fogunk találkozni.

¹¹ S. Tóth János- Almazan Khan, Maria- Guodong, Xie- Hinzen, Heribert (Eds.): *Adult Education for Learning Societies*. Peking: Higher Education Press, 2007.

¹² Lan, Ye: *Revisiting the classics*. In: Yang, Jin- Valdes-Codera, Raul (Eds.): *Conceptual Evolution and Policy Developments in Lifelong Learning*. Hamburg: UIL 2011, p. 51-58.

¹³ *Vientiane Times*, 2012. március 23., p.4.

Élethosszig tartó tanulás mindenkinek

Engedjék meg, hogy visszatérjek az „Élethosszig tartó tanulás mindenkinek” szlogenjéhez és felvázoljam a következőkben tárgyalt pontokat. Ezek a témák újra és újra vitákra és írásra sarkallnak, valamint minden bizonnyal a Koltai Dénes professzor dékáni nyugdíjaztatása alkalmából a Pécsi Tudományegyetemen 2012 júniusában megszervezett szimpóziumnak is kiemelt témái lesznek. Örömmre szolgál, hogy ezen a konferencián én is részt vehetek, valamint a találkozó lehetőséget fog adni arra, hogy a szakmai kérdésekről egy kicsit személyesebb keretek között tárgyaljunk.

Tavaly a Felnőttoktatás Nemzetközi Tanácsa (ICAE) a csodálatos svéd városban, Malmöben „*Egy világ melyben érdemes élni. Felnőtt tanulás és oktatás: kulcs az átalakuláshoz*” címmel világtalálkozót tartott. Ebben az időszakban én voltam az ICAE alelnöke és a „*Felnőttoktatás mint jog és szakma. Nemzetközi megállapodások (MDG, EFA Célok, CONFINTEA Tennivalók) nyomonkövetése*” témát koordináltam, melyet egy virtuális szeminárium előzött meg a minél szélesebb körű részvétel alapjainak megteremtése érdekében. Az általam készített háttéranyag erőteljesen érvelt amellett, hogy a felnőttoktatás jog és szakma, sőt, hogy ez mind nagyobb jelentőséget nyer akkor, amikor világszerte növekednek az emberek tanulási szükségletei. Ez a megállapítás igaz a gyermekekre, fiatalokra és felnőttekre is, hiszen a személyes és társadalmi életükben egyaránt számtalan feladattal kell megbirkóznuk. Minél inkább fejlett egy társadalom, annál szükségesebbé és jelentősebb elvárássá válik az oktatás, a képzés és a tanulás.¹⁴

Az egész életen át tartó tanulás egy folyamatos fejlődés, mely az oktatás és képzés valamennyi formáját és tartalmát magába foglalja. A tanulás lehet formális, non-formális és informális tanulás. Megvalósulhat az óvodában, iskolában, egyetemen, a közösségi oktatási központokban, felnőttoktatási szolgáltatóknál vagy a szakképző és technikai főiskolák keretében. Az új média és a kombinált tanulás egyre jelentősebb szerepet játszik.

Ugyanakkor sem a kormányok célkitűzései között, sem a nemzetközi szakmai fórumokon nem találkozhatunk a mindenki számára elérhető minőségi oktatás kiemelt szükségességének kellő mértékű hangsúlyozásával. Talán nem állítok valótlanítást azzal, hogy még mindig egy milliárd olyan ember van, aki nem rendelkezik az írni-olvasni tanulás képességével, valamint, hogy közel száz millió olyan gyerek él a földön, aki számára nincs hely az iskolákban. A korlátozott tanulási lehetőségek következtében elsősorban az egyébként is marginalizált emberek marginalizálódnak még tovább.

Nem fér kétség ahhoz, hogy a tanulás, az oktatás és a képzés segíti a fiatal és idősebb emberek élethez, az egészséges életmód kialakításához, valamint a foglalkoztatás vagy önfoglalkoztatás formájában történő megélhetéshez szükséges képességeinek fejlesztését. Ugyanakkor mindazon túl, amit magunk körül látunk és tapasztalunk, valamennyi jelentősebb dokumentum – mint a például az Oktatás Mindenkinek Globális Vizsgálatai Jelentése – kimutatja, hogy jelenleg fényévekre vagyunk az Oktatás Mindenkinek (EFA) harmadik célkitűzésétől, miszerint „*biztosítani kell, hogy a megfelelő tanulás és képességfejlesztő programokhoz való igazságos hozzáférés révén valamennyi fiatal és felnőtt tanulási szükséglete kielégítést nyerjen.*”. Ugyanígy nincs kézzelfogható közelségben az alábbiak szerint fogalmazó negyedik célkitűzés sem: „*2015-re a felnőttek – különösen a nők – írni-olvasni tudásának szintjét ötven százalékkal kell növelni, vala-*

¹⁴ További információ elérhető: www.aworldworthlivingin.se

mint igazságos hozzáférést kell biztosítani az alapfokú és élethosszig tartó tanulóshoz valamennyi felnőtt számára.”¹⁵

A rendelkezésünk álló statisztikákból tisztán látható, hogy rengeteg fiatal és felnőtt tanulóhoz való joga csorbul világszerte, legyen szó bár írni-olvasni tudásról, szakképzésről, vagy a folyamatos oktatás és képzés területéről. Nagyon messze vagyunk a kitűzött célok elérésétől és a célkitűzések revíziója gyakran megreked az eredeti határidők kiterjesztésénél.

Újra és újra elhangzik, hogy sok MDG (Milleniumi Fejlesztési Célkitűzés) megvalósítása csak abban az esetben válik lehetővé, ha az általános elemi oktatás fejlesztése mellett „valamennyi fiatal és felnőtt tanulási szükséglete kielégítésre kerül”, főként mivel a Milleniumi Fejlesztési Célkitűzésekkel kapcsolatos projektek és programok végrehajtásának végső elemzésében ezeket a csoportokat vizsgálják, legyen szó akár a nemek közötti egyenlőségről és a nők támogatásáról, az édesanyák egészségi állapotának fejlesztéséről vagy a környezeti fenntarthatóságról.

Az általános elemi oktatással kapcsolatosan is adva van egy evidencia, miszerint azok a szülők, akik maguk is jártak iskolába, illetve akik részt vettek az oktatás és képzés egyéb formáiban, fontosabbnak tartják saját gyermekük iskoláztatását. Ezért kell továbbra is támogatnunk a fiatalok és felnőttek egész életen át tartó folyamatos tanulásának és képzésének a Milleniumi Fejlesztési Célkitűzések közé történő teljes körű integrációját. A tavaly ősszel tartott MDG Csúcstalálkozó fiatal- és felnőttkorúak tanulásával kapcsolatos eredményei sokkal jobbak is lehetnek volna.

A Belemi Cselekvési Keretrendszer még csak két éve született meg. Újabb állásfoglalások születtek meg és megindult a CONFINTEA eredményeinek vizsgálata. Valamennyi kormánynak kiküldtek egy olyan kérdőívet, mely azt kívánta felmérni, hogy vajon megjelenik-e a „*komolyabb politikai kötelezettségvállalás, kormányzati és kooperációs fejlesztés, a beruházások növekedése, az egyenlőbb hozzáférés biztosítása, a fiatalok és felnőttek részvétele, az írásbeli műveltséggel és felnőttoktatással kapcsolatos minőségbiztosítás*”. A válaszokat alapos elemzésnek fogják alávetni és az eredményeket az új GRALE (Globális Beszámoló a Felnőttek Oktatásáról és Tanulásáról) elkészítéséhez fogják felhasználni. Természetesen nemzeti, regionális és globális szinten egyaránt szorosra kell kapcsolódnunk ehhez a vizsgálathoz. Ugyanakkor ebben a folyamatban a felnőttoktatást magát egy programokat alkotó, kutatási terveket fejlesztő, a facilitátorok és képzők képzését biztosító, valamint az élethosszig tartó tanulás rendszerének felépítését és a tanuló társadalom kialakítását biztosító szakmaként kell erősítenünk.¹⁶

Jelenleg kíváncsiak várjuk az EFA évtized végi értékelésének eredményeit azzal kapcsolatosan – különösképpen Ázsia vonatkozásában -, hogy vajon jó úton haladunk-e, kiemelten fontos kérdésként kezelve a harmadik célkitűzés megvalósulását, mint ahogy azt az EFA képességfejlesztésre fókuszáló 2012-es Globális Vizsgálati Jelentése is teszi. Ki kellene fejeznünk a teljes tartalom átfogására vonatkozó akaratunkat, ami valamennyi ember és felnőtt mellett magába foglalja az életvezetéshez szükséges képességek fejlesztését is. Ebben természetesen megjelenik a szakképzés is, azonban a képességfejlesztést semmi esetre sem szűkíthetjük le a mindössze erre a területre. A DVV International az

¹⁵ EFA, GMR, 2005, p.29. www.unesco.org/efareport

¹⁶ Az UNESCO hamburgi Lifelong Learning Intézete koordinálta a CONFINTEA VI. Belemi Cselekvési Keretrendszerének vizsgálatát. Az eljárással és a dokumentumokkal kapcsolatos további információért lásd: www.uil.unesco.org

Adult Education and Development című folyóiratához kapcsolódó, egy, a nonformális képességfejlesztő tréningekkel foglalkozó melléklet kiadásával járult hozzá a vitához.¹⁷

A következő jelentős időszak a 2015-ös év lesz. Ekkor érünk az MDG és az EFA végére, valamint ez lesz a CONFINTEA félideje is. Alapos vizsgálatnak kell alávetni, hogy az eredmények és a folyamatok kimenetele egyáltalán a közelében van-e a programok megindulásakor kitűzött célkitűzéseknek és terveknek. Már megindult az MDG és az EFA 2015-öt követő lehetséges tennivalóinak feltérképezése. Mostanra már túl vagyunk a Bangkokban, „Az EFA 2012 felé és tovább – Az oktatással kapcsolatos új víziók formálódása” címet viselő, az UNESCO által megszervezett Regionális Szakértői Találkozóon, ahol az ázsiai országok regionális és nemzeti szemszögéből vizsgáltuk a globális fejlesztéseket. Ázsia kiemelt fontosságú terület, hiszen itt a legmagasabb mind az írástudatlanok aránya, mind pedig a gazdasági növekedés mértéke.

Mindazonáltal tudatában kell lennünk annak, hogy időközben két másik fontos időpontra is figyelniük kell: 2012-ben zárul le az UNLD, az ENSZ Alfabetizációs Évtizede, 2014-ben pedig a DESD, a Fenntartható Fejlődés Oktatásának Évtizede. A fenntartható fejlődés oktatását különösen előtérbe kell helyezni, át kell szőnie valamennyi stratégiánkat és tevékenységünket, hiszen ezáltal kapcsolódhatunk a klímaváltozással és a környezeti neveléssel foglalkozó tematikus területhez.

Akármi is legyen a vita jövőbeni eredménye, biztosak vagyunk abban, hogy a fiatalok és felnőttek oktatásának jogként, gyakorlatként, valamint szakmaként való értelmezése jelentős mértékben hozzájárul majd a kölcsönös kapcsolatok kiépítéséhez, valamint az EFA és a CONFINTEA Milleniumi Fejlesztési Célkitűzéseinek a megvalósításához. Ezért támogatjuk a „mindenki számára elérhető egész életen át tartó tanulást”.

A CONFINTEA több magyarországi kolléga, köztük különösen Koltai Dénes számára nyert nagy jelentőséget. Koltai Dénes a magyar delegáció tagjaként, a Felnőttoktatási Albizottság elnökeként képviselte a Magyar Tudományos Akadémiát a Hamburgban megszervezett, VI. Nemzetközi Felnőttoktatási Konferencián. Jól emlékszem a hamburgi napirendi pontok jövőbeni, partnerségben történő megvalósításának lehetőségeivel foglalkozó, részletekbe menő előkészítő és utánkövetési találkozókra. A VI. Nemzetközi Felnőttoktatási Konferencia Budapesten megszervezett előkonferenciája komoly eredményeket mutatott fel azért, hogy az élethosszig tartó tanulás paradigmáját alkalmazta az azóta bekövetkezett eseményekre, hogy 2001-ben az Európai Unió elkezdte hangoztatni a „*Valósítsuk meg az élethosszig tartó tanulás európai térségét*” gondolat fontosságát. 2008-ban ezen az eseményen történt, hogy Koltai Dénes a felnőttoktatásban elért eredményeinek elismeréseként tagságot kapott a Felnőtt-és Folyamatos Oktatás Hírességeinek Nemzetközi Csarnokában. (International Adult and Continuing Education Hall of Fame)

Mi jön ezek után?

Ez az utazás a végéhez közeledik. Meggyőződésem, hogy Koltai Dénes teljes munkaidős jogviszonyának vége nem jelenti a felnőttoktatással kapcsolatos szakmai tevékenységének befejeződését. Úgy vélem, hogy a maga útjait járva továbbra is hozzá fog járulni az élethosszig tartó tanulás világának alakulásához, valamint, mivel ő maga is egy különleges típusú egész életen át tanuló szakember, folytatni fogja a tanulást és tanítást. A

¹⁷ A különböző cikkek fellelhetősége: Non-formal Skills Training. Adult Education for Decent Jobs and Better Lives. Supplement. Adult Education and Development, 77, 2011.

nyugdíjazás nem fogja meggátolni a partnereivel, kollégáival és barátaival kialakított különleges kapcsolatok ápolásában.

Valójában Koltai Dénes ugyanabban az évben született, mint én, nem sokkal a második világháború befejeződését követően. Már az 1990-es évek közepén történt első találkozásunkat megelőzően is jelentős személyes és szakmai eredményeket értünk el. Az egymástól függetlenül megjelenő különböző érdeklődések és kötelezettségvállalások sok szakmai kerestűtnél hoztak össze bennünket, sokszor tudatosan, gyakrabban véletlenül. Koltai Dénes kétségtelenül sok szempontból inspirált és bátorított engem. Természetesen ez abban az időben érvényesült a leginkább, mikor Magyarországon éltem. Ez azonban nem ért véget akkor, amikor visszatértem Bonnba, valamint tovább folytatódott azt követően is, hogy a Pécsi Tudományegyetem házigazdája volt a budapesti irodánk zárórendezyvényeként, a munkánkat a hetvenes évek óta támogató Horváth Mária által megszervezésre kerülő, a „*Magyar-Német Együttműködés a Felnőttoktatásért és Európai Partnerség*” címet viselő konferenciának 2003-ban. És nem ért véget akkor sem, amikor Bonnból Laoszba költöztem annak érdekében, hogy Vientiane-ban megnyissam a DVV International új Dél- és Délkelet Ázsiai Regionális irodáját 2009 végén. Ezek az ázsiai évek újabb csodálatos tapasztalatokkal gazdagították a személyes és szakmai életemet egyaránt, jól kiegészítve a korábbi, hosszabb időtartamú Sierra Leone-i és magyarországi tartózkodásaimat.

Rápillantva e szöveg egyfajta utazási tervként felvázolt címére még mindig van egy személy, akiről eddig nem tettem említést. Ez pedig nem más, mint Sziszüphosz. Magyarországi tartózkodásom során egy korábbi kéziratban már alkalmaztam ezt a metaforát.¹⁸ Ekkoriban még nem használtam az „egész életen át tartó tanulás mindenkinek” szlogent, azonban az írás egyik fejezete az „*Egész életen át tartó tanulás: Mindenkinek, bármikor, világszerte*” címet viseli. Az írás Albert Camus „Sziszüphosz mítosza” című művéből idézi az alábbi mondatot: „*Sziszüphoszt az istenek arra kárhoztatták, hogy az örökkévalóságig egy sziklát kell egy hegyre felgöngyölnie, a hegy tetejéről a szikla azonban magától visszagurul.*” Számomra Koltai Dénes az elszántságot és az állhatatosságot testesíti meg az olyan folyamatokban, ahol a nehézségeket és kudarcokat képesek vagyunk kihívássá változtatni ahelyett, hogy azok elkeserítenének bennünket.

Visszaemlékezni sem tudok, hogy milyen gyakran számolt be kávézásaink során arról, hogy az oktatási, kulturális és vállalati szféra menedzsereinek és gyakorlati szakembereinek átképzését szolgáló, élethosszig tartó tanulási rendszer kialakítására tett kísérlete kapcsán az egyetemen belül és a kormányzat részéről gátló körülmények és akadályok sokaságával szembesült. Voltak idők, amikor talán túl gyors ütemben haladt előre, és mind ő, mind az általa vezetett rendszer túl nagyra nőtt, amikor a kooperáció a versengés mellékzöngéjével egészült ki. Érezni lehetett, hogy gyötörte a rá nehezedő nyomás, hogy nem az első helyen fut be. Azonban abban is bárki biztos lehetett, hogy kicsit másként, jól felkészülve tér vissza és a házi feladatát tökéletesen teljesíti. Pontosan ezért úgy vélem, hogy Sziszüphosz egy jó patrónus lenne a számára, azonban nem csak neki, hanem mindannyiunknak, akik a mindenki számára elérhető egész életen át tartó tanulás megvalósulásáért küzdünk.

Mínderre most egy ázsiai perspektívából tekintve azon tűnődöm, hogy a bambusz növény lehetne a másik patrónus: még ha a leghevesebb vihar is tépázza, a bambusz csak

¹⁸ Hinzen, Heribert: Socrates and Sisyphus: Caught between old and new challenges and experiences in international adult education. In: *Convergence*, 2/3, 1997, p. 62-77.

le vagy oldalra hajlik, azonban hamarosan visszatér és még erősebbé válik és még magasabbra nő. Várjunk és figyeljük meg, hogy mindez mit jelenthet a nyugdíjas Koltai Dénes számára és talán a következő évtizedben leltárt készíthetünk.

Az Ázsia-Európa csere számomra új fejezetet nyit Laoszban ebben az évben. Novemberben a jelenlegi lakóhelyemen, Vientiane-ban kerül megrendezésre az ASEM Csúcstalálkozó, ahol a Dél-Kelet Ázsiai Nemzetek Szervezetének, az Európai Unió tagállamainak, illetve a társult országok – mint Kína, India, Korea, Oroszország, vagy Ausztrália - államfői találkoznak egymással. Ezt megelőzően októberben, szintén Vientiane-ban kerül sor az Ázsiai és Európai Emberek Fórumának (AEPF) megszervezésére és az illetékes hatóságokkal, valamint a partnerekkel már megindult az azzal kapcsolatos vita, hogy lehetséges-e a felnőttoktatás és az élethosszig tartó tanulás napirendbe való integrálása. Ez nagyszerű lehetőséget kínál arra, hogy egy olyan fejlesztés érdekében valósuljon meg a felnőttoktatók találkozása és tapasztalatcseréje, mely magában foglalja a mindenki számára elérhető élethosszig tartó tanulás stratégiáját.

Jelen számunk fotóit Sasvári János készítette.